

Din Öğretiminin Yapılandırmacı Temelleri ve Yeni Bir Öğrenme-Öğretme Materyali Olarak Zihin Haritaları*

Adem GÜNEŞ

Yrd.Doç.Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
admgunes58@gmail.com

Öz

Din öğretiminin yapılandırmacı temelleri, öğretim faaliyetlerini materyal merkezli tasarlamayı öngörmektedir. Materyal kullanımıyla, din öğretiminde bilgiyi daha etkili öğrenmek ve öğretmek mümkündür. Bu amaca uygun bir öğretim materyali olarak zihin haritaları, bireyin bir konuyla ilgili bilgilerinin bir bütün halinde görülmesi ve somutlaştırılabilmesi amacıyla oluşturulan meta-bilişsel öğrenme araçlarıdır. Bu çalışmanın amacı, din öğretiminin yapılandırmacı temellerini ve bu temeller içinde materyal kullanımının yeri ve önemini ortaya koyduktan sonra yeni bir öğrenme-öğretme materyali olarak zihin haritaları hakkında bilgi vermek ve din öğretiminden örnekle bunu ortaya koymaktır. Zihin haritaları din öğretiminde yeni kullanılmaya başlayan bir materyal ya da bir tekniktir. Kavram haritalarına göre daha az tanınır. Ancak zihin haritaları sadece kavramların değil düşünceler aynı zamanda düşüncelerin de bağlantısının kurulmasına imkân verir. Sonuç olarak zihin haritaları yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun olarak, öğrenmeyi ve öğretmeyi etkili hale getiren yeni bir materyal ya da tekniktir.

Anahtar Kelimeler: Din Öğretimi, Yapılandırmacı Yaklaşım, Zihin Haritaları, Materyal, Teknik.

Constructivist Foundations of Religious Education and Mind Maps as a New Teaching-Learning Material

Abstract

Constructivist foundations of religious education envisages designing the learning activities based material. With the use of materials, it is possible to learn more and teach more effectively in religious education. For this purpose a suitable teaching material as mind maps are meta-cognitive learning tool created to be seen as a whole of information relevant to an individual and are embodied. Mind Map is a visual technique. Concept maps are materials that most closely resembles the mind map. Mind maps are less known than the concept map. Although confused with concept maps, mind maps provides not only the concept also all the visual presentation of information and ideas. Mind maps in religious education are less preferred using, according to the concept materials. As a result, according to the constructivist learning approach mind maps are new material or technique that makes effective learning and teaching.

Keywords: Constructivist Approach, Religious Education and Mind Maps, Material, Technique.

* Bu makale 16-18 Mayıs 2016 tarihleri arasında RTEÜ Eğitim Fakültesi tarafından düzenlenen 10. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Son çeyrek yüzyıl içerisinde teknolojideki hızlı değişme ve gelişmeler doğrudan birey yaşamına yansımıştır. Böylece bireylerin bilgiyle münasebeti daha farklı bir noktaya gelmiştir. Bu da eğitimde bir takım paradigma değişimlerini beraberinde getirmiştir. Yapılandırmacılık, tarihi günümüzden çok eskilere dayanan bir felsefi yaklaşım olarak ortaya çıkmış, bu son süreçte yeni bir eğitim paradigması olarak eğitimde yerini almıştır. John Dewey, Bruner ve Vygotsky, özellikle de Jean Piaget'in çalışmaları yapılandırmacı eğitim kuramının temellerini oluşturmuştur.

Önceki eğitim paradigması olan davranışçı yaklaşıma göre, öğrenme öğrenenin davranışlarında gözlenebilen kalıcı değişme olarak kabul edilmekte ve öğrenmenin etki-tepkiye dayalı bir davranış değişmesi süreci olduğu savunulmaktadır. Bu süreçte olumsuz davranışlar cezalandırılırken olumlu davranışlar pekiştiricilerle ödüllendirilmektedir. Bu yaklaşımlara göre zihinde neler olup bittiği bilinemez. Öğrenmenin oluşup oluşmadığı dışa vurulan davranışlardan anlaşılır. Davranışçı yaklaşımın temel amacı, birey davranışlarının neler olabileceğini önceden haber verip onları kontrol altına almaya çalışmaktır. (Kızılabdullah, 2008: 2)

Yapılandırmacılığı bu geleneksel yaklaşımlardan ayıran en önemli nokta, bireyin bilgiyi kendi çabasıyla ve zihninde yapılandırılmasıdır. Yapılandırmacılığa göre bilgi bireyden bireye doğrudan aktarılamaz. Bilgi bireyin çabası sonucunda kendi zihninde oluşur. Bu oluşturma sürecinde bireyin önceki bilgi deneyim ve çevrenin etkisi vardır. Yeni bir bilginin oluşturulması ve anlamlandırılması eski ve yeni bilgiler arasında bağlantılar oluşturmasını gerektirir. Yapılandırmacı öğrenme, öğrencinin bilgiyi pasif olarak almasından ziyade, anlama ve bilgiyi edinme sürecine aktif olarak katılması yaklaşımına dayanır.(Gray, 1997) Yapılandırmacı yaklaşım, öğrencilere bir takım temel bilgi ve becerilerin kazandırılması gerektiğini önemsemekle birlikte, eğitimde bireylerin daha çok düşünmeyi, anlamayı, kendi öğrenmelerinden sorumlu olmayı ve kendi davranışlarını kontrol etmeyi öğrenmeleri gerektiğini vurgular.(Saban, 2000: 123)

Dolayısıyla yapılandırmacı yaklaşımda sorumluluk öğrenciye aittir ve öğrenci eğitim sürecinde kendi varlığını gösterebilmektedir. Yapılandırmacı yaklaşımda, birey bilgi ile ne kadar meşgul olursa ve o alanda ne kadar derinleşirse, oluşturulan bilginin bireyi yaşamı boyunca o kadar kalıcı olacağı düşünülmektedir. Bilginin bireye öğretmen tarafından öğretilmesi değil, öğrenen tarafından o bilgiden nasıl bir anlam çıkarıldığı önemlidir. (Yurdakul, 2005: 41)

Yapılandırmacılık kuramına bakıldığında, tek doğru, tek cevaplı, tek yönlü ve tek bakış açılı öğrenme kuramları yerine, çok yönlü bakış açısının, bir sorunun birden çok cevabı olabileceği düşüncesinin hâkim olduğu görülür. (Okumuşlar, 2014: 16) Öğrenciyi merkeze alan yapılandırmacı kuram,

öğrenme kavramını öğrencinin etkin rol oynadığı bir süreç olarak algılamaktadır. Öğrenme ezberlemeye değil, öğrenenin bilgiyi transfer etmesine, var olan bilgiyi yeniden yorumlamasına ve yeni bilgiyi oluşturmasına dayanır. Öğrenilenlerin ezbere dayalı değil, düşünce süzgecinden geçirilerek kabul ettiği bilgiler olmasıdır ki buna anlamlı öğrenme denir.

Din Öğretimi ve Yapılandırmacılık

Yapılandırmacı öğretim modeli ülkemizde din öğretiminde 2005 yılında ortaöğretimde, 2007 yılında ilköğretimde ve 2008 yılında İmam Hatip liselerinde uygulanmaya başlamıştır. Bu tarihlerde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri İHL meslek dersleri programları yenilenmiştir. Ayrıca 2010 yılında da programlar revize edilmiştir. Programda öğrenciyi, öğrenme ve bilgi üretme süreçlerinde etkin kılan program geliştirme yaklaşımları ve din kültürü alanının bilimsel kriterleri olmak üzere iki temel husus gözetilmiştir. Bunlardan ilki din-bilimsel yaklaşım, ikincisi ise eğitimsel yaklaşımdır.(MEB, 2007) Yapılandırmacı eğitim eğitsel yaklaşımın bir parçasıdır. Şimdi bu iki temel yaklaşıma bir göz atalım:

1.Din-bilimsel Yaklaşım

İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı geliştirilirken gerek İslam dini gerekse diğer dinler hakkında bilimsel ve araştırmaya dayalı bilgi ön planda tutulmuş, dinin asıl kaynaklarında yer almayan bilgilerden uzak durulmuştur. İslam diniyle ilgili bilgilerde; Kur'an ve sünnet merkezli, birleştirici ve herhangi bir mezhebi esas almayan bir yaklaşım benimsenerek İslam diniyle ilintili dinsel oluşumları kuşatacak kök değerler öne çıkarılmıştır. İnanç, ibadet ve ahlak alanlarıyla ilgili bu değerlerin, Kur'an ve sünnete dayanan ortak paydalar olmasına özen gösterilmiştir. Amaç, bireylerin, dinî, kültürel ve ahlaki değerler hakkında doğru bilgilenmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşıma uygun olan bütün dinî ve ahlaki değerler, öğretime konu edilmiş, ancak Programın doktrin (belirli bir mezhebe dayalı) merkezli bir öğretime dönüşmemesine özen gösterilmiştir.(MEB, 2010)

2.Eğitimsel Yaklaşım

Oldukça geniş amaç ve hedefleri kapsayan din öğretimi programları, vizyonunu gerçekleştirmek için, programlarda esas aldığı "*eğitimsel yaklaşım*" içinde dört unsur bulundurulur.

1. Yapılandırmacı yaklaşım,
2. Çoklu zekâ uygulamaları,
3. Aktif öğrenme ve öğrenci merkezlilik,
4. Öğretim materyali kullanımına ağırlık veren etkinlik uygulamaları.

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı, bireyin bilgiyi zihninde etkin olarak kendisinin yapılandırmasını öngörür. Bilginin öğretmenden öğrenciye doğrudan aktarılmasını değil, öğrencinin kendisi tarafından aktif bir şekilde elde edilmesini esas alır. Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenme sürecinde ön bilgileri harekete geçirme, etkili iletişim kurma, akıl yürütme ile bilinenden bilinmeyene gitme ve ulaşılan bilgiyi değerlendirerek sonuç çıkarma gibi faaliyetler önemlidir. Kazanımlar, etkinlikler, açıklamalar, materyal kullanımı gibi unsurlar dikkate alındığında, öğretim programlarının uygulanmasında öğrencinin daha aktif bir rol alacağı ve bilgiyi kendisinin yapılındıracağı (elde edeceği) bir anlayışın esas alındığı görülmektedir.

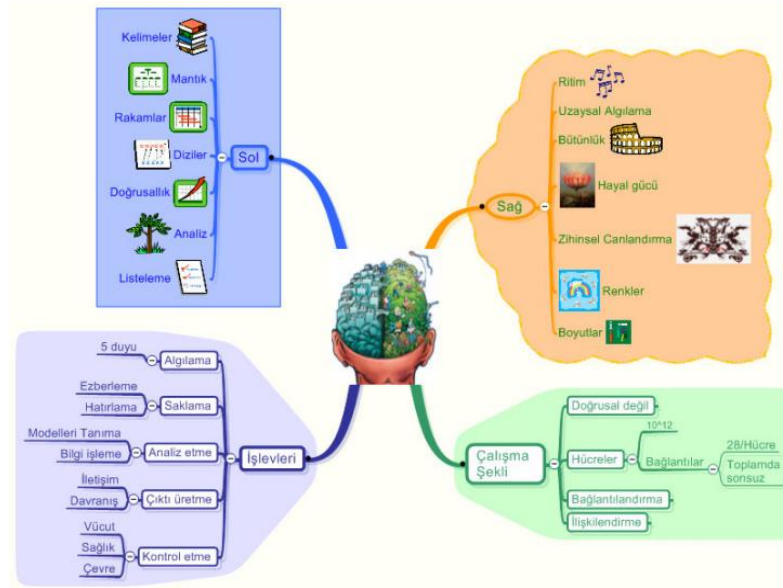
Programların öngördüğü din öğretimi sürecinde dikkate alınan diğer iki husus, çoklu zekâ ve etkinlik uygulamalarıdır. Din öğretimi, birçok kavram ve soyut konunun genel öğretimi yanında, sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, görsel-uzamsal, müziksel-ritmik, bedensel-kinestetik, sosyal, içsel ve doğacı gibi birçok farklı zekâ türünün de dikkate alınarak, öğretim etkinliklerinin düzenlenmesini gerektiren bir süreci içermektedir.(MEB, 2007)

Etkinlikler, öğrenci merkezli ve öğrenme sürecinde öğrencinin etkin bir rol üstlenmesini sağlayacak şekilde planlanır. Bu sebeple din öğretimi programları, öğrencinin okuma, dinleme, yazma gibi tek yönlü bilgi edinme yöntemleri yerine; inceleme, araştırma, kaynaklara ulaşma, sınıfta arkadaşlarıyla tartışma, görüşlerini açıklama, sorgulama ve başkalarına aktarma gibi faaliyetler temeline dayalı, çok yönlü bilgi ve beceri edinmesi sağlayan etkinlikleri ön planda tutar. Etkinlikler ders içinde gerçekleşebileceği gibi, öğretmen rehberliğinde ders dışında da gerçekleşip sınıf ortamına taşınabilir. Etkinliklerin hedeflere ulaşmasını sağlayan en önemli unsur ise; öğretim materyallerine yer vermesidir. Çünkü materyal kullanımı, anlamlı öğrenmeye katkı sağladığı gibi öğretimin de öğrenci merkezli olmasını sağlar.(Güneş, 2015: 20)

Yapılandırmacı Öğretim Materyali Olarak Zihin Haritaları

Zihin Haritaları belli bir konuyla ilgili olarak, bireyin bilgilerinin bir bütün halinde görülmesi ve somutlaştırılabilmesi amacıyla oluşturulan haritalardır. “Zihin haritası” yerine “Akıl haritası”, “Düşünce haritası”, “Bellek haritası” gibi farklı isimler de kullanılmaktadır. Zihin haritalarının geçmişi, 1960’lı yıllarda Sperry ve arkadaşlarının beyinle ilgili yaptığı çalışmalara dayanır. Sperry çalışmalarında, beynin sağ ve sol bölümlerinin birbirinden farklı işlevler gerçekleştirdiğini keşfetmiştir. Sol bölüm daha çok analitik becerilerle ilgili olup, mantık, dil ve sayılar sol beynin aktiviteleridir. Sağ bölüm ise daha çok duygularla ilgili olup, şekiller, ilişkiler, renkler bu bölümün işlevleri arasındadır. Bu çalışmalardan hareketle ilk defa, 1970’lerde Tony Buzan, karmaşık bilgilerin zihinde kolayca yer edinmesini sağlama amacıyla zihin haritalarını kullanmıştır (Buzan, 1994: 95).

Şekil 1: Zihin haritalarının işleyişinin beynin işleyişine uygunluğu.¹

Günümüzde teknolojinin hızlı gelişimi, bilginin kullanımı konusundaki eğitsel stratejileri yeniden tartışmaya açmıştır. Yeni yaklaşımlara göre, bilginin aktarımı ikinci planda kalırken, bilgiyi elde etme, yapılandırma ve değerlendirme stratejileri ön plana çıkmaktadır. Bu noktada zihin haritaları tekniği de bilginin kullanımı konusundaki yeni stratejilerin bir parçası olmuştur. Bu anlayışa uygun olarak Holt (2006: 18) zihin haritalarını, “beynin potansiyelini geliştirmede kullanılan ve birçok alanda analitik öğrenmeyi kolaylaştırarak düşüncelerimizin netleşmesine yardımcı olan materyaller” olarak açıklar.

Zihin Haritaları, bireyin merkez bir kavram veya düşünceyle ilgili sahip olduğu fikirleri; resim, söz, şekil, sayı, renk gibi unsurları kullanarak birbiriyle ilişkilendirmesini sağlayan görsel bir tekniktir. Zihin haritalarında ana düşünce ya da kavram, kâğıdın merkezine yerleştirilir. Fikirler ve diğer kavramlar, merkez düşünceden yayılan çizgilerle birleştirilir. Saban 'a göre (2005: 118) zihin haritaları, kavramlar arasındaki bu bağlantıları, kuş bakışı görmektir. Nasıl ki coğrafya haritaları, bir bölgenin fiziksel durumunu gözler önüne seriyorsa, zihin haritaları da bir konuyla ilgili öğrencinin tasarladığı zihinsel modelleri kuşbakışı görmektir.

Zihin haritası, not almada özel bir teknik olmanın yanı sıra, temel bir probleme ya da konuya ilişkin üretilmiş, konu ile bağlantılı bütün fikir ve

¹http://www.odtumd.org.tr/etkinlik/2009/01/zihinHaritasi_mindMap/zihinHaritasi_mindMap.pdf Erişim Tarihi: 20.9.2015.

çağrışımların sanatsal bir görüntüde ve grafiksel bir modelde gösterildiği bir tekniktir (Brinkmann, 2001: 11). Hem yaratıcılığı hem de üretkenliği artıran zihin haritası tekniğinde düşünce üretme, organize etme ve gösterme çok kısa zaman alır. Oluşturulan düşünceler, zihin için hatırlanması ve öğrenmesi kolay, görsel grafiklere dönüşür. Oluşturulan görsel düşüncelerin başkalarıyla paylaşılması ve yeni eklemeler yapılması kolaylaşır (Baktır, 2009: 27). Zihin haritası esnek yapısı sayesinde, öğrencilerin yaş grubuna ve konuların özelliklerine göre üzerinde kolayca değişiklikler yapmayı mümkün kılan bir tekniktir. Öğrenmenin eğlenceli hale gelmesi ve bilgiler arasındaki bağlantıların daha kolay ilişkilendirilebilmesi düz metinlere göre zihin haritalarında daha kolay sağlanabilmektedir (Şeyihoğlu 2012: 71; Özmen 2015: 19).

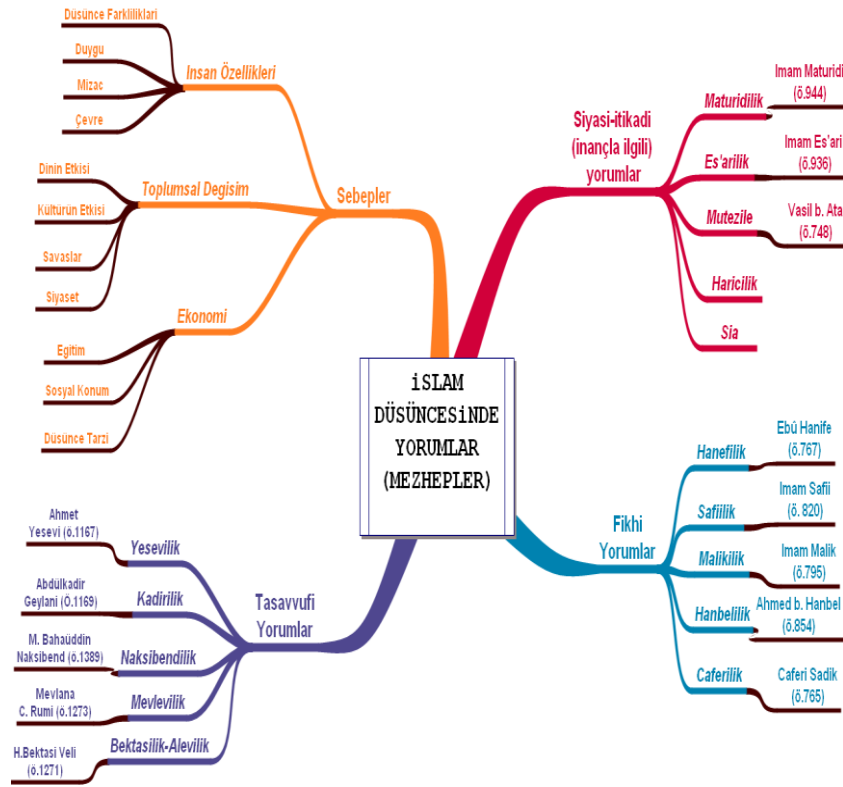
Belirli bir konuya ait bütün notlar zihin haritalama tekniği ile toplandığında, anahtar kelimelerle çalışıldığı için kağıt ve zaman daha ekonomik kullanılmakta ve daha zengin bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu teknik uzun uzun cümleleri değil, anahtar kelime, imge ve simgeleri içermesinden dolayı öğretim açısından en büyük avantajlardan birisini zaman yönetiminde sağlamaktadır (Aydın, 2009: 37).

Zihin haritalarına en çok benzeyen materyaller kavram haritalarıdır. Zihin haritaları kavram haritalarına göre daha az tanınır. Kavram haritalarıyla karıştırılmasına rağmen zihin haritaları, sadece kavramların değil, bilgi ve düşüncelerin de bütün bir görsel sunumunu sağlar. Bu yolla kâğıt üzerinde düşüncelerin hatırlanması da kolaylaşır. Yani zihin haritaları kavram haritalarına göre daha karmaşık bir yapı arz eder. Ayrıca kavram haritaları birçok farklı formatta hazırlanırken, zihin haritaları temelde tek formatta hazırlanır. Çoğunlukla bireysel bakış açısını tespit etmek için, öğrenciler tarafından oluşturulması tercih edilir

Zihin haritalarının kavram haritalarına göre daha karmaşık yapısı vardır. Kavram haritalarında öğrenci yalnızca öğrendiği kavramın tanımına veya diğer kavramlarla arasındaki ilişkilere yoğunlaşmaktadır. Zihin haritalarında ise öğrenci ana kavramla diğer kavramlar arasında bağlantı kurarken hatırlamasını kolaylaştıracak şekilde semboller, simge ve imgeler kullanarak öğrenmeyi daha etkili hale getirmekte ve yaratıcılık kanallarına hitap etmektedir. Kavram haritalarında resim ve renklerin kullanımı sınırlıdır. Ayrıca zihin haritalarındaki yapılan resimlerde boyut unsuru da vardır. Konuya ilişkin ana kavramın kâğıdın merkezinde olması, alt kavramların kıvrımlı çizgilerle yayılması, her kıvrımlı çizginin üzerine bir anahtar sözcüğün yazılması ve fikir üretiminin artmasını sağlayan açık bir yapıya sahip olması, zihin haritalarını kavram haritalardan ayıran belirgin özelliklerindedir (Bütüner, 2006: 31).

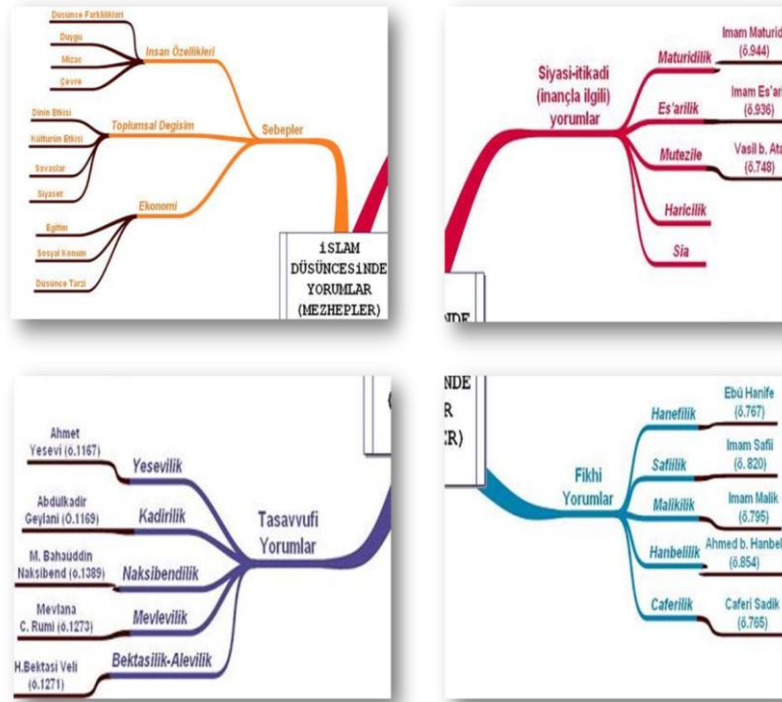

Ayrıca zihin haritalarında özgürce çizilen dallar istenildiği kadar ayrıntıya götürebilecek serbest bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla beyin fırtınası yoluyla fikir üretmeye teşvik eder. Kavram haritalarında ise önemli olan ana kavramı alt kavramlara bölmek ve diğer kavramlarla ilişkisini belirlemek olduğundan yeni fikirlere çok fazla odaklanılmaz (Aydın, 2009: 42). Zihin haritalarını oluşturan boyutlardan her birini bir kavram haritası olarak kabul edebiliriz. Yani zihin haritaları, birden fazla kavram haritasından oluşan materyallerdir, denilebilir. Şekil 2 ve 3 teki örnekler bu açıdan incelenebilir.

Şekil 2: İslam Düşüncesinde Yorumlar konusuyula ilgili bir zihin haritası(Güneş, 2015: 92)

Şekil 3: Zihin haritasını oluşturan boyutlar

Din öğretiminde zihin haritaları, oldukça yeni bir materyal ya da teknik olup kavram haritalarına göre kullanımı daha az tercih edilen materyallerdir. Bilgisayarda hazırlanışının fazla zaman alması, her konuya uygun olmaması, konulara daha geniş bir perspektiften yaklaşmayı gerektirmesi gibi sebepler bunda rol oynar. Ancak özellikle soyut konuların ağırlıklı olduğu bazı ünitelerin (örneğin, inanç esasları-kader, İslam düşüncesinde yorumlar-mezhepler gibi konular) başında, öğrencilerin konulara dair zihinsel yapısını ortaya koymak veya ünite bittikten sonra, öğrenme düzeyi konusunda geribildirim almak için kullanılabilir önemli ve etkili bir materyallerdir.(Güneş, 2015: 89)

Zamandan kazanmak, daha basit ve sınıf ortamında öğrencinin kendi üretebileceği zihin haritaları oluşturmak için, elde hazırlama seçeneğine başvurulabilir. Bunun yanında hazır programları kullanarak bilgisayarda hazırlamak da mümkündür. Bu seçenek materyali word, powerpoint gibi Office araçlarında hazırlamaya göre daha kolaydır. Programların içeriğinde mevcut olan kütüphanelerde bulunan resim, şekil ve görseller yoluyla bilgiler arası bağlantılar daha rahat sağlanabilmektedir. Bu programlarda sadece zihin haritası değil, çeşitli formatlarda kavram haritaları da hazırlanabilmektedir. Ayrıca hazırlanan çalışmalar word ve powerpoint ve Pdf ortamına kolayca aktarılabilir.

Her teknik veya materyalde olduğu gibi zihin haritalarında da bazı sınırlılıklar mevcuttur: Bunlardan bir kaçını şöyle sıralayabiliriz:

- Düşünsel kurgusu iyi oturtulmasına rağmen bazen, görsel açıdan karmaşık bir görüntü sergileyebilir.
- Kimi zaman da görsel imgeler ve görüntü dikkat çekici olsa da düşünce ve kavramlar arası bağlantılar yanlış kurgulanmış olabilir.
- Bireysel bakışı yansıtmaması itibarıyla, aynı konuda farklı bireyler farklı zihin haritaları üretebilirler.
- Her konu alanında kullanılması mümkün olmayabilir.
- Bilgisayar ortamında hazırlamak elde hazırlamaya göre daha fazla zaman alabilir.

5E Ders Modelinde Zihin Haritalarının Kullanılışı

5E, süreç içerisinde geliştirilerek yapılandırmacılığın sınıf ortamında en çok kullanılan öğretim modeli olmuştur. 5E modeli öğretimi basamaklayan bir modeldir. Din öğretiminde de yapılandırmacılığın somut bir öğrenme modeli olan 5E'nin kullanılması, aktif öğrenme yoluyla öğrenci merkezli bir anlayışın inşasının pratik bir yolu olacaktır. 5E modelinin basamakları şöyledir:

1.Giriş (Enter): Öğrencilerin yeni fikirleri öğrenmeye başlamadan önce, eski fikirlerinin farkına vardığı aşamadır. Bu nedenle öğretmenin ilk eylemi öğrencilerin konu hakkında bildiklerini tanımlamalarına yardımcı olmaktır. Bu aşamada öğrencilere olay hakkında sorular sorulur. Bu basamakta anlatma, tanımlar verme, kavramları açıklama ya da öğrenecekleri şeyi söyleme söz konusu değildir.(Özmen, 2004:105; Zengin, 2011:113) Eğer öğretmen giriş aşamasında zihin haritalarını kullanmak istiyorsa, kavramlar ve tanımlar yerine resimlerle zenginleştirilmiş bir zihin haritasını incelemelerini isteyebilir. Ya da konu hakkında hazırlanmış ama doldurulmamış konuyla ilgili bir zihin haritasını öğrenciden doldurmasını isteyerek ön bilgilerini ve hazır bulunuşluk düzeylerini tespit etmeye çalışır.

2.Keşfetme (Explore): Bu aşama büyük oranda öğrencilerin faaliyetlerini içeren aşamadır. Böylece öğrenciler öğretmen yönlendirmesiyle öğrenciler bireysel ya da birlikte çalışarak sorunu çözmek için düşünceler üretirler. Zihin haritası materyalini bu aşamada derse adapte etmek isteyen bir öğretmen, öğrencilerden konuyla ilgili hazırladıkları bilgilerden yola çıkarak ya da onlara sağladığı dokümanlardan hareketle grup çalışmasıyla bir zihin haritası oluşturmalarını isteyebilir. Grupların oluşturduğu bu zihin haritaları daha sonra sınıf ortamında tartışmaya açılabilir.

3.Açıklama (Explain): Öğrenciler çoğu zaman öğretmenin yardımı olmadan yeni düşünceler üretmekte güçlük çekerler. Öğretmen öğrencilerin yetersiz olan eski düşüncelerini daha yenisi ve daha doğrusuyla değiştirmek için gerekli açıklamalarda bulunduğu aşamadır. Öğretmen merkezli evre olup

öğretmenin çeşitli yöntemleri kullanarak açıklama yaptığı bölümdür. Din öğretiminde özellikle bazı soyut içeriğin doğru anlaşılmasında oldukça gereklidir. Zihin Haritalarını bu aşamada kullanmak isteyen öğretmen hazırladığı zihin haritası üzerinden sorunu anlamlandırmaya çalışır. Veya konu hakkında açıklama yaptığı esnada bir taraftan da zihin haritası oluşturabilir.

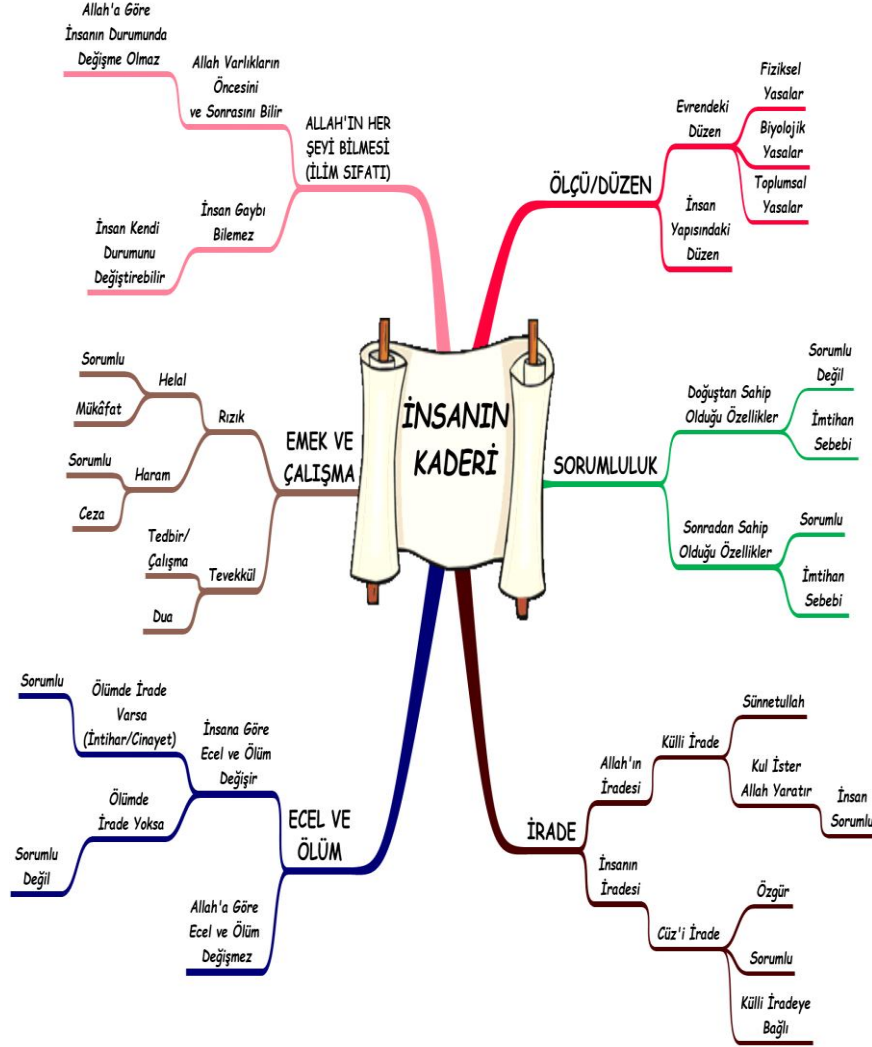
4.Derinleştirme (Elaborate): Bilginin anlamlandırıldığı, hayatla ilişkilendirildiği aşamadır. Öğrenciler ulaştığı bilgileri veya problem çözme yaklaşımını yeni olaylara ve problemlere uygularlar. Bu yolla zihinlerde daha önce var olmayan yeni kavramları öğrenmiş olurlar. Zihin haritalarını bu aşamada kullanmak isteyen öğretmen, öğrencilerden haritanın her bir boyutuyla ilgili farklı örnekler vermesini isteyerek bilgi ve çözüm transferi yapmalarını sağlar.

5.Değerlendirme (Evaluate): Bu dönem öğrencilerden anlayışlarını sergilemelerinin beklediği ya da düşünme tarzlarını ya da davranışlarını değiştirdikleri evredir. Bu aşamada öğrencilere açık uçlu sorular sorulabildiği gibi performans değerlendirmesi için testler ve etkinlikler verilip her öğrencinin anlama düzeyi belirlenebilir. Bu şekilde öğrencinin kendi kendisini de değerlendirmesi sağlanır. Ayrıca öğrenciler için yeteneklerini kullanmak, öğrendikleri kavramları kullanmak ve kendi anlama seviyelerini göstermek için bir olanak sunulmuş olur.(Kanlı, 2009: 54) Zihin haritalarını bu aşamada kullanmak isteyen bir öğretmen haritayı kısmen ya da tamamen boş bir şekilde öğrenciye sunarak, doldurmasını ya da oradaki hataları düzelterek yeniden oluşturmasını isteyebilir. Yahut bu aşamada konuyla ilgili bütünüyle yeni bir zihin haritası oluşturmasını da isteyebilir. Böylece öğrencinin bu konuda gösterdiği performansı bir değerlendirme haline getirebilir.

Din öğretimi alanında, öğretimi zor olan ve öğretimi konusunda öğretmenlerin çoğu zaman nasıl bir strateji izleyecekleri hakkında çok fikir sahibi olmadıkları, bu yüzden çoğunlukla bildiklerini bir sıra izlemeksizin aktarmayı tercih ettikleri konuların başında “kader” ve “insanın kaderi” gelmektedir. Bu konuda öğretmenin öncelikle öğrencinin ön bilgilerini elde etmesi ve bu noktadan hareketle öğrencinin konuyu zihninde doğru inşa etmesine rehberlik etmek gerekir. Çünkü bu konu çoğunlukla yanlış algılar üzerine temellendirilmektedir. Bu tür soyut mevzuların doğru anlamlandırılabilmesi, belli bir zihinsel olgunluğu da gerektirir. Bu konularda öğretmenin somutlaştırma becerisi, öğrencinin zihinsel süreçlerini daha aktif hale getirerek konuyu algılamasını kolaylaştırmanın yanında, uzun süreli öğrenmeleri de gerçekleştirmesine imkân sağlayabilmektedir. Ayrıca birçok alt boyuta sahip bu tür konuların, öncelikle her bir alt boyutunun kavranması konunun bütüncül kavranmasını ve anlamlandırılmasını kolaylaştıracaktır. İşte zihin haritaları

yerinde ve doğru bir kullanımla belirtilen bütün bu amaçlara ulaşma da kolaylık sağlayabilen bir tekniktir.

Şekil 4: Kader konusuyla ilgili hazırlanmış zihin haritası örneği (Güneş, 2015: 90)

Sonuç

Zihin haritaları 1970'lerden itibaren eğitimde kullanılmalarına karşılık, bizde özellikle de din öğretiminde kullanımı yeni yeni gündeme gelen bir materyal ya da tekniktir. Bunda yapılandırmacı eğitim modelinin etkisi olmuştur. Zihin haritaları özellikle öğrenmeyi öğrenme stratejilerine önemli katkılarda bulunmaktadır. Öğrencinin öğrenme esnasında zihinsel süreçlerini aktif hale getirmesi ve bunu yönetilmesi, soyut konuları somutlaştırma imkânı bulabilmesi, konuyla ilgili parçaları ve bütünü bir arada ve ayrı ayrı görebilmesi, önceki öğrenmelerini yeni öğrenmelere

transfer edebilmesi ve anlamlı öğrenmeler elde edebilmesinde zihin haritaları önemli katkılar sunmaktadır.

Kaynakça

- Aydın, G. (2009). *Zihin Haritalama Tekniğinin Dinlenen Anlamaya Etkisi*, YLT, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Baktır, E. (2009). *Zihin haritası*, Teknolojik ve Kurumsal İşbirliği Merkezi TEKİM).
- Brinkmann, A. (2001). Mathematical Networks-Conceptual Foundation and Graphical Representation. In R. Soro (Eds.), *Current State of Research on Mathematical Beliefs X, Proceedings of the MAVI-10 European Workshop in Kristianstad*, (pp. 7- 16). University of Turku, Department of Teacher Education, Sweden.
- Buzan, T. (1994). *The Mind Map Book: How To Use Radiant Thinking To Maximize Your Brain's Untapped Potential*. New York: Penguin Group.
- Buzan, T. & Buzan B. (2005). *Mind Map Handbook*, Great Britain: Thorsons.
- Bütüner, S. Ö. (2006). *Açılar Ve Üçgenler Konusunun İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerine Vee Diyagramları ve Zihin Haritaları Kullanılarak Öğretimi*, YLT, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Gray, A. (1997), *Constructivist Teaching and Learning*, SSTA Research Centre Report.
- Güneş, A. (2015), *Din Öğretimi Materyalleri*, Dem Yayınları, İstanbul.
- Kanlı, U. (2009), *Yapılandırmacı Kuramın Işığında öğrenme Halkasının kökleri ve Evrimi: Örnek bir Etkinlik*, Eğitim Bilim 34, 15, 44-64.
- Kızılabdullah, Y. (2008), *Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi*, DT, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- MEB, (2007), *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi, Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara.
- MEB, (2008), *İmam Hatip Lisesi ve Anadolu İmam Hatip Lisesi Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Ankara.
- MEB, (2010), *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*,
- Okumuşlar, M. (2014), *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, Yediveren Yayınları, Konya.
- Özmen F. (2015) *Öğretmen Adaylarının Zihin Haritalarında Günümüz Dünya Sorunları*, YLT, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.

Din Öğretiminin Yapılandırmacı Temelleri ve Yeni Bir Öğrenme-Öğretme Materyali Olarak
Zihin Haritaları

- Özmen, H. (2004), *Fen Öğretiminde Öğrenme Teorileri ve Teknoloji Destekli Yapılandırmacı Öğrenme*, TOJET, v. 3, (1), 14.
- Saban, A. (2002), *Öğrenme Öğretme Süreci Yeni Teori ve Yaklaşımlar*, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Saban, A. (2005), *Çoklu Zekâ Teorisi ve Eğitim*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Şeyihoğlu, A. ve Kartal A. (2013). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Zihin Haritalama Tekniğine İlişkin Öğrenci Görüşleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 46(2).
- Yurdakul, B. (2005), *“Yapılandırmacılık”*, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, Özcan Demirel (Ed), Pegem A Yayıncılık, Ankara, s.41.
- Zengin M. (2011), *Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım*, Dem Yayınları, İstanbul.
- http://www.odtumd.org.tr/etkinlik/2009/01/zihinHaritasi_mindMap/zihinHaritasi_mindMap.pdf

